

ՀԻՒՏԵՂԱՏՈՒՄ

Կամ

ՄԵՆՔ ՈՒՍՈՒՆԵՔ

ԻՅ ԱՆՆՅՈՒՆ ԵՄ

ՏՊԵՐՔ ԵՆ

ՆԵՒԵՐԱՍԻՆՆԵՐ

281
7 89

ՀԱՒՏԱԳԱՏՈՒՄ

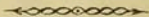
կամ

ՄԱՆՐ ՈՒՍՄՈՒՆՔ

Քրիստոնէական Հաւատոյ

ի Մսերայ Այրժապետէ

Գլխորեան Օջիւռնացոյ :

221

1865—ՌՅԺԵ ԱՄԻ

Ի Ս Ե ԶՄԻ Ը ԾԻ Կ

A 17086

USDA LIBRARY
1952 P.

1539

~~4776~~

2n.

ԼՌՄԸՆ և ԼՍԼՐԺՍ

Օգոգոս ազգոս Հոգեկան վարժից համառօտ և ծայրաքաղ՝ յուրոյն ուրոյն 'ի սակաւաթերթ մատենիկս բաշխեցի՝ Մանր Ուսմունս զնոսին անուանելով . յորոց և զերկոսին առաջիկայսդ (զչաւատապատումդ իմա՝ և զքրիստոսապատում) առ 'ի պէտս մատաղատիոց մանկանց և եթ՝ անծանօթից դրոց բարբառոյ, կամ եղև ինձ գրել 'ի լեզու աշխարհիկ, այլ յաշխարհիկ այնպիսի՝ որ ամենեցուն առ հասարակ հասկանալի իցէ, եթէ Նախիջևանեցւոց և Վրիմեցւոց, եթէ Վժդարխանեցւոց և Վզլարեցւոց, եթէ Վրաստանեայց, եթէ Հայաստանեայց, և եթէ որոց հաճկաստանի կողմանց են բնակիչք, կամ անդուստ առ մեզ եկաւորք:

Եւ յլ զի խտիր ո՛չ փոքր է 'ի տարազ կամ յոճ խօսից յիշատակելոցդ Սերազնեայց 'ի պատճառս շատ կամ սակաւ օտարօտի ձայնիցն խառնութեան գրէ՛թէ յիւրաքանչիւրսն, ջան եղի ես որչափ 'ի կարի էր ըստ հանգամանաց ժամանակիս

ներելոյ՝ պարզ և յստակ հայերէնախօս յամենայն ՚ի բանս լինել՝ ՚ի բաց ղխորթութիւնն վտարելով։ Եւ առ այս՝ կանոնաց ոմանց պէտք եղն պահպանութեան, որք են.

ա. Ա՛ջ ՚ի գործ ածել ամենևին զբառս յստար լեզուաց եկամտեալս, որպիսի են՝ Վ՛ուչայ (փողոց), չաղ (գէր, պարարտ), նաչաղ (հիւանդ իբրու նուազեալ ՚ի գիրութենէ, նիհար), սքուփուփ (ժլատութիւն), դրուստ (ուղիղ, ճշմարիտ), դրստել (ուղղել), սուտիթ անել (դատել), փօտսութ անել (արկանել ընդ դատաստանաւ), ապէժաթ անել (զրկել), պղաւել (գոչել), մուլապ տալ (սպասել), վարավուրտ անել (դիտել, նկատել), սահաթսաղ (ժամակազմ), քասիպութիւն կամ քէսիպութի (տնանկութիւն, չքաւորութիւն), սօվտաքարութիւն (վաճառականութիւն), պէտամաղ լինիլ (գծուարիլ, նեղիլ), նամաղուլ անել (տարապարտս կամ անհիմն

խօսիլ), վառաղել (շտտայել), ասպուլ տալ
 (թոյլ տալ, թողուլ, արձակել), թապլել (ի
 բաց ձգել, ընկենուլ), հարայ տալ (աղաղակ
 կամ ճիշ բանալ), կալաճի (խօսք, խօսակցու-
 թիւն, զրոյց), խուճուռ (զարմանալի), խու-
 տուր (ագարակ), ղըաղ (եզր, ծայր), կու-
 ման (կողմն), խի՞, եաղո՞ւզ (ընդէ՞ր, վասն
 է՞ր), ի՞մալ (ո՞րպէս), այս թավուր՝ այդ
 թավուր (այսպիսի՝ այդպիսի), պէասպուր
 (անամօթ, խայտառակ), պէզարած (ձանձրա-
 ցեալ), ճիկր (բարկութիւն), ճկրուիլ (բար-
 կանալ), տիբուհանք (ամենեքեան) :

Է. 1) յարել զթարմատար յօգսդ կամ
 զմասնիկսդ կը՝ կամ կ՝ ՚ի սկիզբն բայից ՚ի
 ներկայ ժամանակս Սահմանական եղանակի, որպէս
 և ոչ զկոր՝ ՚ի յանգս, քանզի այդ ձայնք ան-
 համք և անպէտք ըստ ամենայնի՝ ոչ միայն չտան
 զմեծ իմն զօրութիւն իմաստից կամ զառաւելու-
 թիւն, այլ և ծանրալուր և խժական զբանն գոր-

ծեն՝ կորուսանելով միանգամայն զՀամեղա-
կանն(*) կոչեցելոյ բարբառոյս մերոյ զբնիկ քաղց-
րութիւն . որպէս եթէ ոք փոխանակ «կտրեմ ,
ուտեմ , ասելոյ , «կը կտրեմ , կուտեմ ,
ասիցէ . կամ անհամագոյն ևս՝ « կը կտրեմ
կոր , կուտեմ կոր» :

7 ՚ Ի բաց ձգել զյանգսդ ում և ամ .
յորոց զառաջինն (հանդերձ էական բայիւս եմ՝)
սովոր են ոմանք կցել գրէ՛թէ յամենայն
բայս(**) , ՚ի ներկայ և յանցեալ անկատար ժա-
մանակս . և զերկրորդն՝ յանցեալ կատարեալ
ժամանակս : Արով՝ փոխանակ ասելոյ «կ,րթամ ,
զնամ , սիրէ , ատէ . խօսէիր , պատմէիր .
բարկանայր , կուուէր» ասեն «կ,րթում

(*) Աւարդան մեծն ՚ի մեկն . ծննդ . (Ժա . 7) :

(**) Եւսա՛ յայնս՝ որոց լծորդութիւն է՝ կամ
եմ , կամ իմ , կամ ամ . որպէս շինեմ , ծնա-
նիմ , հաւատամ ,

Եմ , գնում եմ , սիրում է , ատում է . խօսում էիր , պատմում էիր , բարկանում էր , կռուում էր , և փոխանակ ասելոյ « Այլի կամ եկայ , նստայ , կերայ , խմեցի , գրեցի , ասացի , լսեցի » , ասեն « եկամ , նստամ , կերամ , խմամ , գրամ , ասամ . լսամ » , կամ « եկեցիմ , նստեցիմ , կերեցիմ , խմեցիմ , գրեցիմ , ասեցիմ , լսեցիմ » ,

Արք զվերջինդ զայդ 'ի կիր առնուն յերանակ , բաց յատարանալոյ յիսկական կանոնաց լեզուխ՝ ուրեք երբեք և զիմաստսն շփոթեն , զի փոխանակ ասելոյ ուղղութեամբ « Այարդացի » ասեն « կարդացիմ կամ կարդամ » . յորոց առաջինն տձև է ըստ կազմութեանն , և երկրորդն՝ սխալ ըստ նշանակութեանն , որպէս յայտնի իսկ է :

Պ . Օ ներգոյական հոլովն ում վերջաւորութեամբ՝ ո՛չ յաճախ և ո՛չ անխտիր 'ի կիր առնուլ , այլ՝ դուն ուրեք , և յայն բառս միայն՝ որովք զվայր ինչ կամ զտեղի իրիք կամ զսահ

մանաւոր ժամանակ նշանակել կամք իցեն, որ
 պիտի են սորին « Նշապատումը, դաշ-
 տումը, քաղաքումը, պալատումը, պար-
 տիզումը, խցումը, սեղանումը, ամ-
 սումը, շաբաթումը » : (Այդպէսև ոչ օտար
 ինչ է այս ՚ի նախնեացն մերոց սովորութենէ,
 (ըստ որում տեսանի ուրեք ուրեք ՚ի մատեանս
 նոցա գործածութիւն այսպիսի հօլովոյ), սակայն
 և այնպէս բազում խնամով բացատրութեան
 պէտք են յայտմ կանոնի, քանզի խորթ և ան-
 համ է ասել « Տնումը, սրտումը, աչ-
 քումը, մտքումը, պատերազմումը,
 դժոխքումը, արքայութիւնումը » : Եւ
 վասն այսորիկ լաւ վարկայ ես զգոսին և զգոյն-
 պիտիս վարել ՚ի սեռական հօլովն՝ հանդերձ նա-
 խադրութեամբս մէջ՝ որ վներգոյականի բերէ
 զնշանակութիւն . զոր օրինակ . « Տան մէջ, սրը-
 տի մէջ, աչաց կամ աչքերի մէջ,
 մտաց մէջ, դժոխոց մէջ, արքայու-
 թեան մէջ » :

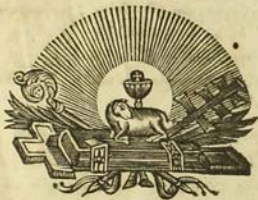
Չորեքին այս կանոնք՝ զորս սահել կարևոր համարեցայ, ո՛չ միայն դժուարիմանալի չսունն զբանն, այլ՝ մասամբ իւր ձեռնտու ևս լինին աշակերտաց՝ առ փոքր փոքր ՚ի բուն անդր մերձենալ նախնականին մերոյ գեղեցիկ Հայախօսութեան. զորոյ քաջ ևս առցեն նոքա զճաշա՛լ՝ յորժամ քերականական կանոնայն՝ այլ և Հոետորականին՝ հմտանայցեն լիով:

Սա՛րթ էր առ տեղեաւս մանրախուզիւ բան ՚ի մէջ առնուլ զայլոց ևս հանգամանաց կամ զայլայլախառն պէսպիսութենէ աշխարհիկ լեզուին մերոյ՝ քստ գաւառաց գաւառաց, ևս և զխորթ և զհարազատ հնչմանց Հայկական տառիցս՝ զորոց վէճ ծանր է առ ոմանս ՚ի մերոց քննասիրաց: Այլ այդ ամենայն այլում թողցի պատեհի. զի առ ժամս չափաւորութեան բանի խնամ տանել արժան է:

Ի կատարած կոյս քրիստոնէական Ուսմանց՝ յուելի և քաղուածոյս ՚ի Քարանական տաղաչափութեանց Շնորհալի հայրապետին մերոյ՝ Ներսիսի Ալայեցոյ (որպէս և ՚ի վախճան Աւետարանական Արամութեանն՝ ՚ի կենարար վարդապետութեանց Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի) ըստ կարգի սյրուրենից. որպէս զի մանկունք յետ

Վարժեւոյ 'ի նախակարգեալ ուսմունսն, ուսցին և զայնոսիկ ասել 'ի բերան, իսկ զիմաստն բացատրել աշխարհիկ լեզուաւ՝ ուսուցանողին լիցի գործ:

Կան 'ի պատրաստի և այլք 'ի Սանունց Ուսմանց, այս է՝ շնոյ կտակարանին, ևս և Եկեղեցական պատմութեանցն համառօտութիւնք՝ ոչ յաշխարհիկ՝ այլ 'ի գրոց բարբառ, յառանձին առանձին 'ի փոքրիկ տետրակս ամփոփեալք: զորս և հետ զհետէ տպագրութեամբ 'ի լոյս ընծայեցից առ 'ի պէտս ամենասիրելի մանկանց Ազգիս մերոյ:

Մանունց Սևանաց որ աստըս գոն՝

Միտ դիր, մանուկ, լեր և ըզգոն .

Սիրոյ աճմամբ և Հաւատոյ՝

Տեառն Մտուծոյ պաշտօն մատո՛ :

Երկեղած միտք ՚ի քեզ թէ կայ ,

Օ որ ուսանիսդ՝ անդու խոկա՛ :

Բաբունապետն հանուրց (խոււս

Օ մանկտին օրհնեալ ըզեռաբոյս ,

«Մյգպիսեաց է, ասէ, սրժան

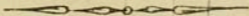
(Երկնից հանգչել ՚ յօթեան) ,

(Յուսափափա՛ց փութս և դու

կըցորդ նոցուն լինել պարու .

Ե՛քեզ արդ ժամ անմեղ աւուրբ

Հրեշտականալ ՚ի վսրս ՚ի սուրբ .

«Ազգում են մեզ բանք, և դրժո
 ւարապատում 'ի մեկնել . . . Պիտոյ
 է ձեզ ուսանել 'թէ զինչ են 'լշանա
 գիրք սկզբան (Սանր Սամունք կամ
 Համառօտ Վիտելէք) բանիցն աստու
 ծոյ . և եղերուք կարօտ կաթին, և ոչ
 հաստատուն կերակրոյ : Օհ ամենայն
 որ կաթնկերէ, տգէտ է բանին արդա
 րութեան . քանզի տղայ է : ՄԼ կա
 տարելոցն է հաստատուն կերակուր .
 որոց՝ վան 'ի շախն հասանելոյ՝ ճաշա
 կելէքն կիրթ են ընտրութեան բարւոյ
 և չարի :

Երբ . Ե . 11—14 :

Հ Ա Ի Ա Տ Ա Պ Ա Տ Ո Ւ Ս

Կամ

Սանր Սամուելք

Վրիստոնէական Հաւատոյ :

Հ . Հաւատով ի՞նչ ես դու :

Պ . Վրիստոնեայ :

Հ . Օ ի՞նչ նշանակէ «Վրիստոնեայ»
բառդ :

Պ . «Վրիստոսի հետեող կամ հաւա-
տացող» (*):

(*) ՉՎրիստոնեայ անունը՝ նախ Անախթ քաղա-
քումը Առաքեալք զրին հաւատացելոյն Վրիստոսի
(Գործ . ԺԿ . 26) :

Հ. Վրիստոնէական վարդապետութիւնն զինչ ուսուցանէ :

Պ. ՂԸ պաշտութիւն :

Հ. ՂԹ ստուած ինչպէս պարտ է պաշտել :

Պ. Աշխարիտ հաւատով , հաստատուն Յուսով , և անկեղծ Սիրով :

ԳԼ . Ը .

Հ ԸԻ ԸՏ Վ .

Հ. Վրիստոնէական հաւատալիքն յոր գրուածոյ մէջ պարունակեալ են համառօտիւ :

Պ. Հանգանակի մէջ :

Հ. Հանգանակն որն է :

Պ. Հաւատամքն է :

Հ. Վիտե՞ս 'ի բերան :

Պ. Վիտեմ :

Հ. Մա՛ :

Պ. «Հաւատամք 'ի մի Մատուած՝ Հայր
ամենակալ՝ յարարինն երկնի և երկրի,
երևելեաց և աներևութից :

«Եւ 'ի մի Տէր Յիսուս Վրիստոս
յորդին Մատուծոյ, ծնեալն յՄատու-
ծոյ Հօրէ միածին, այսինքն յէութենէ
Հօր . Մատուած յՄատուծոյ, լոյս 'ի
լուսոյ, Մատուած ճշմարիտ՝ յՄատու-
ծոյ ճշմարտէ, ծնունդ՝ և ոչ արարած :
'Նոյն ինքն 'ի բնութենէ Հօր . որով ա-
մենայն ինչ եղև յերկինս և 'ի վերայ
երկրի, երևելիք և աներևոյթք :

«Ար յաղագս մեր մարդկան՝ և վասն
մերոյ փրկութեան, իջեալ յերկնից՝

մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատա-
րելապէս 'ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն՝
Հոգւովն սրբով : Արով էառ մարմին,
Հոգի և միտք, և զամենայն՝ որ ինչ է 'ի
մարդ, ճշմարտապէս՝ և ոչ կարծեօք :

«Չարչարեալ՝ խաչեալ՝ թաղեալ՝
յերորդ աւուր յարուցեալ, ելեալ :
յերկինս նովին մարմնով՝ նստաւ ընդ
աջմէ Հօր :

«Գալոց է նովին մարմնովն և փա-
ռօք Հօր, 'ի դատել զկենդանիս և զմե-
ռեալս : Արոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ
վախճան :

«Հաւատամք և 'ի սուրբ Հոգին յա-
նեղն և 'ի կատարեալն : Ար խօսեցաւ
յորէնս և 'ի մարգարէս և յաւետա-
րանս : Ար էջն 'ի Հորդանան, քարոզեաց
զառաքեալն, և բնակեցաւ 'ի սուրբան :

«Նաւատամբ և 'ի մի միայն՝ ընդհան-
բական և առաքելական եկեղեցի .

'ի մի մկրտութիւն . յազաշխարութի .
'ի քառութիւն և 'ի թողութի մեղաց .

'ի յորութիւն մեռելոց . 'ի դատաւ-
տանն յախտենից հոգւոց և մարմնոց .
յարբայութիւնն երկնից , և 'ի կեանսն
յախտենականս :

Իսկ որք ստենն , էրեբբեմն՝ յորժամ
նչ էր Սրդի , կամ էր երբեմն՝ յոր-
ժամ ոչ էր սուրբ Հոգին , կամ թէ
յոչից եղեն , կամ յայլմէ էութենէ
ստեն լինել զՍրդին Նստուծոյ և կամ
զսուրբ Հոգին , թէ փոփոխելիք են ,
կամ այլայլելիք , զայնպիսիան նշովէ կա-

Թուղիկէ և առաքելական եկեղեցի :

* * *

« Իսկ մէք փառաւորեսցուք՝ որ յառաջ քան զյաւիտեանս, երկիրպագանելով սրբոյ Արրորդութեանն՝ և միոյ Մտուածութեանն Հօր և Արդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն :

* * *

Հ. Այդ Հանգանակդ յոր տեղ տահմանեցաւ :

Պ. Նիկիոյ ժողովոյն մէջ :

Հ. Ո՞րք ժողովեցան ՚ի Նիկիա :

Պ. Արեք հարիւր տասն և ութ Հայրապետք :

- Հ. Ի՞նչ պատճառաւ ժողովեցան նո՞րքա :
- Պ. Չ՛լ՛ջիոս հերեւիկոսը դատաւարտելո՞յ համար :
- Հ. Լ՛ջիոսի հերեւիկոսու թիւնն ի՞նչ էր :
- Պ. Ե՛րբ ասէր՝ թէ Հայր Եւրոպայի մե՛ծ է քան Ղըրղի, ևս թէ՛ Ուրղին արարած է :
- Հ. Օ հանգանակը ո՞վ բերաւ ՚ի Հայաստան :
- Պ. Լ՛ջիոսակէս հայրապետն :
- Հ. Ո՞վ էր Լ՛ջիոսակէս հայրապետն :
- Պ. Գրիգոր Լուսաւորչի փոքր որդին էր :
- Հ. «Իսկ մեք փառաւորեցուքը» ո՞վ ասաց :
- Պ. Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչ :

Հ. Վանի՞ գլխաւոր Հաւատալիք կան
այդ հանգանակի մէջ

Պ. Ինն՛

ա. Վոյուժիւն և միութիւն Մ.
տուծոյ :

բ. Երրորդութիւն Մտուածային
անձանց :

գ. Մարչագործութիւն Մտուծոյ
և Վախանամութիւն :

դ. Մարմնառութիւն Մտուած
որդւոյն :

ե. Միւսանգամ գալուստ նորա :

զ. Իջումն Հոգւոյն սրբոյ ՚ի Յոր
դանան :

է. Եկեղեցի Վրիստոսի , և խոր
հուրդք նորա :

ը. Յարութիւն մեռելոց :

թ. Սէրջին դատաստան :

մ . գոյութիւն և Միութիւն Աստուծոյ :

Ը . « Գոյութիւն և Միութիւն Աստուծոյ » , ասելով զի՞նչ իմանաս :

Պ . Իմանամ թէ Աստուած կայ և մի է :

Ը . Աստուած ո՞վ է :

Պ . Երկնի և երկրի ստեղծողն և կառավարողն է :

Ը . Երկնի և երկրի ստեղծողն մարդ է , հրեշտակ է :

Պ . Ո՞չ մարդ է , և ո՞չ հրեշտակ :

Ը . Այա ի՞նչ է :

Պ . ՉԱստուծոյ զինչութիւնը ո՞չ մարդ կարող է իմանալ , և ո՞չ հրեշտակ :

Ը . Աստուած ո՞ւր է :

Պ . Օրութեամբ յամենայն տեղիս է , բայց էութեամբ անսպարազրելի է :

- Հ. Ուստի՞ գիտես՝ թէ՛ Մատուած կայ :
 Պ. Մարաբոց վերայ նայելով , և
 զՄատուածաշունչ գիրքը կարդալով :
 Հ. Օհ՞նչ նշանակէ Մարաբո բա-
 ուրդ :
 Պ. «Ստեղծուած , այսինքն՝ յայլմէ
 (յուրիշէ) եղած» :
 Հ. Ո՞ր բանն ասի արարած :
 Պ. Բաց Մատուածոյ՝ ամենայն ինչ ար-
 րարած է :
 Հ. Ո՞րն է Մատուածաշունչ գիրքն :
 Պ. Հին և նոր կտակարանն է :
 Հ. Ի՞նչ պատճառաւ կոչի Մատու-
 ծաշունչ :
 Պ. Մն պատճառաւ՝ որ Մատուածոյ
 շնչով (այսինքն՝ ազգեցութեամբ)
 գրեցաւ , և ո՞չ մարդկային ուս-
 մամբ :

- Հ. Ո՞րք գրեցին զՏին Ատակարանը :
 Պ. Սարգարէք :
 Հ. Օնորը :
 Պ. Լուաքեալք :
 Հ. Լստուծոյ անունն ի՞նչ է :
 Պ. «Որ Լն» :
 Հ. Սասի՞ գիտես :
 Պ. Լստուած ինքն Սոփսէս մարգարէ-
 ին յայտնեց՝ ասելով. «Լս եմ
 Լստուած Որ Լն» (*) :
 Հ. Օ ի՞նչ նշանակէ այդ անունդ :
 Պ. Նշանակէ. «Լս եմ ինքնագոյ, ան-
 փոփոխ, անսկիզբն, անվախճան» :
 Հ. Եբրայեցւոց լեզուաւ ո՞րպէս ասի
 այդ անունդ :

(*) Եւ. ֆ. 14 :

Պ . Կէ՛հ հոլահ :

Հ . Ուրիշ անուն ևս կարելի՞ է տալ
Մատուծոյ :

Պ . Կարելի՞ է զոր օրինակ Տէր , Մե-
նակալ , և այլն :

Է . Երրորդութիւն Մատուծային անձանց :

Հ . Մատուծային անձինք քանի՞ են :

Պ . Երեք :

Հ . Մա՛ զնոցա անուանքր :

Պ . Հայր . Որդի . Հոգի սուրբ :

Հ . Մատուծային անձինք զանազանի՞ն
ի միմեանց :

Պ . Մ . յո՛ , զանազանին անձնաւորութիւն :

Հ . Ի՞նչպէս :

Պ . Մ՛յլ է Հօր անձն , այլ է Որդւոյ
անձն , և այլ է Հօգւոյն սրբոյ
անձն :

Հ . Քնու թեամբ ևս զանազանի՞ն :

Պ . Ո՛չ . զի են համաբուն , համագոյ ,
համակամ , համազօր , և համափառ :

Գ . Արարչագործութիւն Աստուծոյ և Նախախնամ
մութիւն :

Հ . « Արարչագործութիւն , » ասելով՝
զի՞նչ իմանաս :

Պ . Իմանամ՝ թէ Աստուած յունչէ
ստեղծեց զերկինքը և շէրկերը , և
ինչ որ կայ նոցա մէջ :

Հ . « Նախախնամութիւն , » ասելով՝ զի՞նչ
իմանաս :

Պ. Իմանամ՝ թէ Մատուած զիւր ա-
մենայն Մատեղծուածքը իւր խնա-
մովք սրահպանեալ է և սրահպանէ :

Չ. Մարմնաուժիւն Մատուածորդւոյն :

Ն. Մատուածային անձանց ո՞րն մար-
մին առաւ :

Պ. Երկրորդ անձն , որ է Արդին :

Ն. Յուժմէ՞ առաւ մարմին :

Պ. Ի սուրբ կուսէն Մարիամայ :

Ն. Ի՞նչ ասել է « Մարմին առաւ » :

Պ. « Սեզ նման մարդ եղև , ասել է :

Ն. Արդին Մատուծոյ մարմին առնե-
լէն յետոյ զի՞նչ կոչեցաւ :

Պ. Յիսուս , Քրիստոս , Սէսիայ , և

Եւմանուէլ :

Ն. Սարմին չառած զինչ կոչէր :

Պ. Բան, Սիածին, Արդի, և այլն :

Ն. Եւմանուէլ զինչ թարգմանի :

Պ. «Վնդ մեզ Մտուած» :

Ն. Ա՛ր ազգի բառ է :

Պ. Եբրայեցոց :

Ն. Վրիտոս կամ Սեսսիայ զինչ նշանակեն :

Պ. «()ծեալ» :

Ն. Ա՛ր լեզուաց բառք են :

Պ. Վրիտոս՝ Յունաց բառ է, Սեսսիայ՝ Եբրայեցոց :

Ն. Ի՛նչ սլատճառաւ կոչի ()ծեալ :

Պ. Մ՛յն սլատճառաւ՝ որ նա օծեալ էր ՚ի Հոգւոյն սրբոյ Վահանայապետ ճշմարիտ, Սաղաւոր յաւիտենա կան, և Սարգարէ ՚ի վերջան զա

մենայն մարգարէս :

Հ . Ուստի՞ յայտնի է՝ թէ նա օժեալ
էր ՚ի Հոգւոյն սրբոյ :

Պ . Վրիստոս ինքն ասաց . « Հոգի
Տեառն ՚ի վերայ իմ , վասն որոյ և օժ
իսկ զիս » (*) :

Հ . Օ՛հնչ նշանակէ Յիսուս , և ո՛ր
ազգի բառ է :

Պ . Նշանակէ Փրկիչ , և Նբրայեցւոց
բառ է :

Հ . Ի՞նչ պատճառաւ կոչի Փրկիչ :

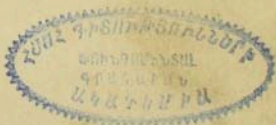
Պ . Ընդ պատճառաւ՝ որ նա զմարդ
կային ազգը փրկեց :

Հ . Յինչէ՞ փրկեց :

(*) Ղուկ . Գ . 18 :

- Պ. Դժոխաց և Դձեռաց սատանայի :
- Հ. Ինչո՞վ վրկեց :
- Պ. Իւր չարչարանօք և մահուամբ :
- Հ. Վրիստոս ո՞րքան ժամանակ մնաց յերկրի վերայ :
- Պ. Երեսուն երեք տարի, կամ փոքր մի ևս աւելի :
- Հ. Օ՞րնչ գործեց այնքան ժամանակի մէջ :
- Պ. Ըստ հրաշքներ և բժշկութիւններ գործեց, և զՎրքայութեան ճանապարհը քարոզեց :
- Հ. Ետոյ օ՞րնչ եղև :
- Պ. Համբարձաւ յերկինս, և նստաւ չոր Վստուծոյ աջ կողմը :

Է. Միւս անգամ գալուստ Տրիստոսի :

Հ. Արկին անգամ գալոց է Վրիստոս
յաշնաբն :

Պ. Գալոց է :

Հ. Ի՞նչ պէս :

Պ. Իւր Մտուածային զօրութեամբ և
փառօք :

Հ. Այն է՞ր գալոց է :

Պ. Այն դատելոյ զհենդանի և զմե
ռեալ մարդիկները :

Հ. Ե՞րբ :

Պ. Երբ որ Երեմիայի յայտնի չէ . վասն զի
Վրիստոս չկամեցաւ յայտնել :

Կ. Նոյն շոգոյն սրոյ ՚ի Յորդանան :

- Հ. Հողին սուրբ երբ իջաւ ՚ի Յոր-
 դանան :
 Պ. Ինչ ժամանակ Քրիստոս մկրտե-
 ցաւ ՚ի Յովհաննէս Սկրտէն :
 Հ. Ի՞նչ պէս իջաւ :
 Պ. Մշաւնւոյ կերպարանաւ :
 Հ. Ինչո՞ւ համար :
 Պ. Քրիստոսի Մատուածութիւնը
 յայտնելոյ համար, և վկայելոյ՝ թէ
 նա է ճշմարիտ Սրբի Մատուծոյ :
-

- Է. Եկեղեցի Քրիստոսի, և խորհուրդք նորա :
 Հ. «Եկեղեցի» ո՞ր ազգի բառ է, և
 զի՞նչ նշանակէ :
 Պ. Յունաց բառ է, և նշանակէ ժողով
 կամ ժողովուրդ :

- Հ. Վրիստոսի ժողովուրդն որն է :
 Պ. Ամենայն ճշմարիտ քրիստոնեայք :
 Հ. Եկեղեցին Վրիստոսի քանի՞ նշան
 կամ յատկութիւն ունի :
 Պ. Չորս , այսինքն՝ Սիութիւն , Սրբութիւն , Բնդհանրականութիւն ,
 և Մաքելականութիւն :
 Հ. Եկեղեցին ի՞նչ պատճառաւ կոչի
 «Սի» :
 Պ. Այն պատճառաւ՝ որ ամենայն քրիստոնեայք միով հաւատով զմի
 Վրիստոս՝ զմի Մատուած պաշտեն :
 Հ. Ի՞նչ պատճառաւ կոչի «Սուրբ» :
 Պ. Այն պատճառաւ՝ որ ամենայն քրիստոնեայք մկրտութեամբ սրբեալ
 են ՚ի մեղաց , և Վրիստոնէական
 հաւատքն զսրբութիւն քարոզէ :
 Հ. Եկեղեցւոյն Վրիստոսի «Բնդ-

- հանրական կոչելոյ պատճառն ի՞նչ է :
- Պ . Ըն է՝ որ քրիստոնէութիւնն շատ ազգաց մէջ տարածեալ է , և մինչ ՚ի կատարած աշխարհի մնալոց է :
- Ն . « Ընաքելական » կոչելոյ պատճառն ի՞նչ է :
- Պ . Ըն է՝ որ Վրիստոնէական հաւատքն ՚ի ձեռն Ընաքելոց քարոզեցաւ , և Ընաքելական բանից վերայ հաստատեալ է :
- Ն . Եկեղեցին քանի՞ խորհուրդ ունի :
- Պ . Եօթն՝

ա . Սկրտութիւն .

բ . Երոշմ :

գ . Եպաշխարութիւն :

դ . Նաղորդութիւն :

ե . Ըմուսնութիւն :

Շ . Կարգ կամ Չեռնադրութիւն ,
 Է . ( ) Ժուճն հիւանդաց :

Հ . Յայդ խորհրդոցդ ո՛յք չկրկնին :

Պ . Սկրտութիւնն , Կրոշմն , և Կարգն :

*
 * *

Հ . « Սկրտութիւն » ի՞նչ ասել է , և
 ի՞նչ նիւթով կատարի :

Պ . Լուացումն ասել է , և կատարի
 ջրով :

Հ . Ինչի՞նչ օրինակ է :

Պ . Բրիստոսի մահուան և Թաղման :

Հ . Օ՞րինչ օգուտ ունի :

Պ . Եթէ զերեխայն յայն մեղաց՝ որոյ
 մէջ ծնեալ է նա :

*
 * *

Հ . Կրոշմ զի՞նչ նշանակէ :

- Պ. Նշան կամ կնիք :
- Հ. Սարգոյ յ՞ր տեղն դնեն զայդ նշանդ :
- Պ. Նախատի կամ այլ զգայարանաց վերայ :
- Հ. Ի՞նչ նիւթով կատարի :
- Պ. Մեռոնով , որ է օրհնած ձէթ :
- Հ. Իրոշմի օգուտն ի՞նչ է :
- Պ. Օրացուցանէ զմկրտեալն ըզ-
 Վրիստոնէական հաւատը պահելոյ ,
 և Վրիստոսի անուանակից առնէ :

- Հ. «Մպաշխարութիւն» զի՞նչ նշանակէ :
- Պ. Մպա աշխարեւ , այսինքն՝ յետոյ
 լալ :

- Հ. Ապաշխարութիւնն ի՞նչպէս պար-
 տի լինիլ :
 Պ. Կատարեալ զղջմամբ :
 Հ. Ինչո՞վ կատարի :
 Պ. Աղօթիւք, սահօք, և վճարմամբ :
 Հ. Օ ի՞նչ օգուտ ունի :
 Պ. Երբէ զմարդն յայն մեղաց՝ զոր
 գործեալ է յետ մկրտութեան :

- Հ. « Հաղորդութիւն » բառի նշանա-
 կութիւնն ի՞նչ է :
 Պ. Երբորդութիւն կամ մասնակցու-
 թիւն :
 Հ. Ի՞նչ պատճառաւ այդպէս կոչի :
 Պ. Այն պատճառաւ՝ որ այնու ըզ-
 Վրիստոսի մարմինը և արիւնը ճա-

շակելով կցորդիմք կամ մասնակից
լինիմք նմա հոգւով :

Հ . Ի՞նչ է Հաղորդութեան նիւթն :

Պ . Յորենոյ հաց , և խաղողոյ գինի :

*
* *

Հ . Ըմբռնութեան խորհուրդն ո՞րն է :

Պ . Պսակիլն է :

Հ . Ինչի՞նչ օրինակ է :

Պ . Վրիստոսի՝ եկեղեցւոյ հետ ան-
բաժան միաւորութեան :

*
* *

Հ . Կարգն ի՞նչ է :

Պ . Ի՞ հոգևոր պաշտօն , որ Չեռնա-
դրութիւն ևս կոչի :

Հ . Ի՞նչ պատճառաւ կոչի « Չեռնա-

դրութիւնս :

Պ . Մ' յն պատճառաւ որ ձեռք դնել
լով կատարի :

Հ . Ս' զ ունի իշխանութիւն ձեռնա
դրելոյ :

Պ . Եպիսկոպոսն :

Հ . Վանի՛ աստիճան ունի կարգն :

Պ . Եօթն :

օ . Դռնապանութիւն :

բ . Դպրութիւն :

գ . Երգմեցուցութիւն :

դ . Սահրնկալութիւն :

ե . Երեսարկաւագութիւն :

զ . Երկաւագութիւն :

է . Վահանայութիւն :

Հ . Եպիսկոպոսութիւնն ի՞նչ է :

Պ. 1,՝ գլխաւոր քահանայութիւն ,
ուստի կոչի և Վահանայապետու-
թիւն :

Հ. Աթուղիկոսութիւնն ի՞նչ է :

Պ. 1,՝ գլխաւոր եպիսկոպոսութիւն ,
ուստի կոչի և Ապիսկոպոսապե-
տութիւն :

Հ. Արդապետն ի՞նչ աստիճան ունի :

Պ. Վահանայութեան աստիճան ունի .
բայց պարտաւոր է ևս Ռեսուցիչ
լինել , այսինքն՝ քարոզել ժողո-
վրդեան զՄտուածային պատ-
գամբր :

Հ. Հիւանդաց ( ) ծումն ո՞րն է :

Պ. Մէն օծումն է՝ որ հիւանդաց
համար սահմանեալ է :

Հ. Ինչո՞վ կատարի :

Պ. Ընթացիւք, և օժմամբ օրհնեալ
իւղոյ :

Հ. Ընթանց օժման իւղոյ չէ՞ կարելի
զայդ խորհուրդդ կատարել :

Պ. Կարելի է, որպէս կատարէ Հայոց
եկեղեցին՝ միայն քահանայից ա.
ղօթիւք :

Ը. Յարութիւն մեռելոց :

Հ. «Յարութիւն մեռելոց» ասելով
չի՞նչ պարտ է իմանալ :

Պ. Պարտ է իմանալ՝ թէ մեռեալ մար.
դոց մարմինքն վերջին դատաստա.
նի յօրն՝ իւրեանց հոգւոց հետ միա.
ւորելով յառնելոց են Աստուծոյ
հրամանաւ :

Թ. Աւերջին դատաստան :

Հ. Օւերջին դատաստանը ո՞վ առնելոց է :

Պ. Տէրն մեր Հիսուս Վրիստոս :

Հ. Ի՞նչպէս :

Պ. Օարդարները ՚ի մեղաւորաց բաժանելէն յետոյ, ամենայն մարդոց վարձ կամ պատիժ տալոց է՝ ըստ իւրեանց գործոց :

Հ. Ո՞ր լինելոց են արդարքն, և ո՞ր մեղաւորքն :

Պ. Արդարքն լինելոց են յերկնից արքայութեան, և մեղաւորքն ՚ի դժոխս :

Հ. Արքայութիւնն ի՞նչ է :

Պ. Այնպիսի երանաւէտ վիճակ կամ

կեանք մի է, զոր ոչ աչք է տեսած,
 ոչ ականջ է լսած, և ոչ լեզու
 կարէ պատմել :

Հ. Դժոխքն ի՞նչ է :

Պ. Լ՛յնպիսի չարաչար վիճակ մի է,
 որ լի է ամենատեսակ տանջանք և
 թշուառութեամբք :

ԳԼ . Բ

Հոյս :

Հ. Օ՛ ի՞նչ ինչ պարտիմք յուսալ
 յ՛ստուծոյ :

Պ. Պարտիմք յուսալ վայելելոյ զայն
 ամենայն բարիքը՝ զորս խոստացեալ
 է Մտուած իւր սիրելեացն :

Հ. Ո՛րպիսի բարիք խոստացեալ է :

Պ . Խոստացեալ է կեանք , հանգիստ ,
 և երանութիւն անվախճան :

Վ . Վ

Սէր :

Հ . Ըստուծոյ սէրն զինչ պահանջէ՝
 ՚ի մարդոյ :

Պ . Պահանջէ՝ զնորա օրէնքը կամ պա-
 տուիրանքը պահել :

Հ . Օ՛րնչ հրամայեն Ըստուածային
 օրէնքն :

Պ . Ի չար գործոց հեռանալ , և գործել
 զբարի :

Հ . Օրէնքն քանի՞ տեսակ է :

Պ . Լրկու տեսակ է , ՚նական , և ՚լրա-
 կան :

* * *

- Հ. Բնական օրէնքն ո՞րն է :
 Պ. Մարդոյ խղճմտանքն է :
 Հ. Խղճմտանքն ինչո՞ւ համար կոչի
 օրէնք :
 Պ. Ընտր համար՝ որ այնու կարէ
 մարդ ճանաչել զբարին և զչարն :
 Հ. Ինչո՞ւ համար կոչի Բնական :
 Պ. Ընտր համար՝ որ ՚ի բնէ՝ այսինքն
 ՚ի ծննդենէ տպաւորեալ է ամե
 նայն մարդոյ սրտի մէջ :
 Հ. Ի՞նչ այլ օրէնքներ ծնան ՚ի Բնա
 կան օրինաց :
 Պ. Ընտրայն բաղաքական և դատաստա
 նական օրէնքներ :
 Հ. Յորո՞ց հաստատեցան այն օրէնք
 ներն :
 Պ. Յօրինաւոր (վազաւորաց և յԱշ
 խանաց :

Հ. Պարտական էմք և այն օրինաց հնա-
զանգիւլ :

Պ. Լ՛յն ինչպէս Լ՛ստուածոյ հրամանի :

* * *

Հ. Վրական օրէնքն ո՞րն է :

Պ. Լ՛յն է՝ զոր Լ՛ստուած գրով
տուաւ :

Հ. Ի՞նչ պատճառաւ կոչի «Վրա-
կան» :

Պ. Լ՛յն պատճառաւ՝ որ յետ Ռնա-
կան օրինաց գրուեցաւ :

Հ. Ի՞քանիս բաժանի Վրական օրէն-
քըն :

Պ. Յերկուս, այսինքն՝ ՚ի Հին , և ՚ի
Նոր :

* * *

- Հ. Հին օրէնքն սրն է :
 Պ. Լ՛յն է՝ զոր Լ՛ստուած Սոխէս
 մարգարէի ձեռամբ տուաւ :
 Հ. Ս՛ր տեղ :
 Պ. Ի Սինա լեռին :
 Հ. Ե՛րբ :
 Պ. Իսրայէլացւոց յԳգիպտոսէն ելա-
 նելէն յիսուս օր յետոյ :
 Հ. Քանի՞ տեսակ էր Հին օրէնքն :
 Պ. Երեք տեսակ էր, այսինքն՝ Բարո-
 յական, Նիսական, և Գատաստա-
 նական :
 Հ. Լ՛յժժ խափանեալ են այդ օրէնք-
 ներդ :
 Պ. Նիսական և Գատաստանական օ-
 րէնքներն խափանեալ են քրիստո-
 նէից միջ :
 Հ. Բարոյականքն չե՞ն խափանեալ :

Պ . ՍՃ . վասն զի վերատին հաստատե-
ցան ՚ի Վրխատուէ :

* * *

Հ . ՍՅ . ք են Ռարոյական օրէնքն :

Պ . Մտուծոյ տասն Պատուիրանքն են :

Հ . Յինչի վերայ գրեալ էին տասն
Պատուիրանքն :

Պ . Յերկու քարեղէն տախտակաց վե-
րայ :

Հ . Մաս զտասն Պատուիրանքը :

Պ . Թ . « Սի եղիցին քեզ այլ աստու-
ւածք՝ բաց յինէն :

Է . Սի՛ արասցես կուռս :

Թ . Սի՛ առնուցուս զանուն Մտ-
տուծոյ քո ՚ի վերայ սնտեաց :

Թ . Յիշեա՛ սրբել զօր շաբաթու :

Ե. Պատուեան զհայր .քո և զմայր :

զ. Սի սղանաներ :

է. Սի շնար :

ը. Սի գողանար :

թ. Սի սուտ վէպեր :

Ժ. Սի ցանկանար տան ընկերի .քո և այլն :

Հ. Օ ի՞նչ հրամայէ Մատուած «Սի եղիցին .քեզ այլ աստուած .ք՝ բաց յինէնս, ասելով :

Պ. Հրամայէ՛ որ բաց ՚ի միոյն Մատուածոյ՝ այլ աստուած չճանաչեմք :

Հ. «Սի արասցես կուռս, ասելով՝ զի՞նչ հրամայէ Մատուած :

Պ. Հրամայէ՛ որ կուռ .ք չչինեմք, կուռ .ք չպաշտեմք :

Հ. Օ ի՞նչ նշանակէ «կուռ .ք» բառդ :

Պ. Ի .քարէ՛ ՚ի փայտէ՛ կամ յայլ

նիւթոց շինեալ պատկեր :

Հ . ԱՄ՛ի առնուցուս զանուն Մատու-
ծոյ քո ՚ի վերայ սնտաեաց, ի՞նչ
ասել է :

Պ . Մատուծոյ անուամբ սչինչ բաների
համար մի՛ երդուիր :

Հ . Ա՛բբաբաթ, ո՞ր աղգի բառ է, և
զի՞նչ նշանակէ :

Պ . Լ,բբայեցւոց բառ է, և նշանակէ
հանգիստ :

Հ . Քրիստոնեայք պարտաւոր են պա-
հելոյ զշաբաթ օրը :

Պ . Ո՛չ . շաբաթի տեղ՝ պարտաւոր
են պահելոյ զՎիւրակէ օրը :

Հ . Ո՞րն է Վիւրակէ օրն :

Պ . Մշխարհի ստեղծման առաջին օրն
է՛ վասն որոյ կոչի նաև Միաշաբաթ :

Հ . Ո՞՞ք սահմանեցին շաբաթի տեղ

զկիւրակէն պահել ,

Պ . Առաքեալք :

Հ . Ե՛րբ :

Պ . Օհնի Վրիստոսի համբարձման :

Հ . Ինչո՞ւ համար :

Պ . Այնոր համար՝ որ այն օրը յարեալ
Վրիստոս , և այն օրը իջաւ հոգին
սուրբ ՚ի վերնատունն :

Հ . Հայոց բառ է կիւրակէ :

Պ . Ո՛չ . այլ՝ Յունաց բառ է :

Հ . Օհնչ Թարգմանի :

Պ . Տէրունական :

Հ . Ի՞նչպէս պարտ է սուրբ պահել
զկիւրակէն :

Պ . Ի ծառայական գործոց ազատ մնալ
լով , և հոգեշահ գործոց պարա-
պելով :

Հ . Ծառայական գործքն ո՞յք են :

- Պ. Մարմնաւոր շահուց համար եղեալ
աշխատութիւնքն են .
- Հ. Ո՛յք են հոգեշահ գործքն :
- Պ. Լ՛սողքիկ են . յեկեղեցի գնալ , աղօ-
թել , քարոզ լսել , հոգևոր գիւրք
կամ Լ՛ետարան կարդալ , շարա-
դրել , դաս սերտել , և այլն :
- Հ. «Պատուեա՛ զհայր քո և զմայր» ա-
սելով՝ զի՛նչ հրամայէ . Լ՛ստուած :
- Պ. Պատուել զմեր հոգևոր և մար-
մնաւոր ծնողքներս :
- Հ. Ո՛յք համարին մեզ հոգևոր ծնողք :
- Պ. Մեր բարերարքն , իշխանքն , վարժա-
պետքն , քահանայքն , և այլն :
- Հ. Ի՛նչպէս արժան է պատուել
զնոսա :
- Պ. Կատարեալ սէր և հնազանդութիւն
ցուցանելով նոցա , և զնոցա երախ-

- տիքը չմտանալով ։
- Հ. Մտտուած զի՞նչ հրամայէ ։ Սի
սպանաներս ասելով ։
- Պ. Սեր կամօք պատճառ չլինիլ՝ ոչ այ
լոց և ոչ մեր մահուան ։
- Հ. Սի՛ շնար, մի՛ դողանար, մի՛ սուտ
վկայերս ասելով զի՞նչ հրամայէ Մտ
տուած ։
- Պ. Շան նման անամօթարար մեղաց
չհետևիլ, չգողանալ, սուտ բանի
վկայ չլինիլ ։
- Հ. Սի՛ ցանկանար տան ընկերի քո
ասելով զի՞նչ հրամայէ Մտտուած ։
- Պ. Սեր ընկերաց ունեցածների ամ
նևին աչք չդնել, և չյափշտակել ։

Հ. Եւ որ օրէնքն օրն է :

Պ. Ի Վրխատակ աւանդեալ և յԱւաւքելոց քարոզեալ և դրեալ պատուիրանքն են :

Հ. Օրնչ հրամայեն Վրխատակ պատուիրանքն :

Պ. Ի մեղաց և ի մոլութեանց զգուշանալ , և առաքինութի գործել :

Հ. Սեղքն քանի տեսակ է :

Պ. Լրկու . Սկզբնական , և Վերգործական :

Հ. Սրն է Սկզբնական մեղքն :

Պ. Մտամային մեղքն է , որ է անհնազանդութիւն :

Հ. Մտամ ինչ բանի անհնազանդեղե :

Պ. Լստուած պատուիրեալ էր նմա՛
որ բարւոյ և չարի գիտութեան
ծառոյ պտղէն չուտէ. բայց նա
չհնազանդելով կերաւ :

Հ. Ի՞նչ տեսակ ծառ էր այն :

Պ. Այ՛ն է՛ յայտնի, որովհետև Լստուա-
ծաշնչի մէջ յանուանէ գրած է՛ :

Հ. Ներգործական մեղքն ո՛րն է :

Պ. Լսն է՛ զոր մեք յետ մկրտութեան
գործեմք :

Հ. Ի՛քանի՛ս բաժանի :

Պ. Այ՛ն է՛. այսինքն՝ ՚ի Սահուչափ
և ՚ի Ներելի :

Հ. Այ՛ք են Սահուչափքն :

Պ. Այ՛նն է՛ ծանր մեղքերն են :

ձ . Ներերկրային ուրբ են ,

Պ . Փոքր և թեթև մեղքերն են ,

ձ . Գլխաւոր մոլութիւնքն քանի՞ են ,

Պ . Եօթն՝

մ . Նպարտութիւն ,

բ . Նախանձ ,

գ . Բարկութիւն ,

դ . Երկուցութիւն ,

ե . Բացահրութիւն ,

զ . Որկրամոլութիւն ,

է . Բղջախոհութիւն ,

ձ . Նպարտութեան դէմ զիննչ առաքինութիւն պարտ է գործել ,

- Պ . Խոնարհութիւն :
 Հ . Նախանձու գէմ :
 Պ . Նղբայրսիրութիւն :
 Հ . Բարկութեան գէմ :
 Պ . Հեղութիւն և Համբերութիւն :
 Հ . Նուլութեան գէմ :
 Պ . Մքիութիւն :
 Հ . Մգահութեան գէմ :
 Պ . Ողորմածութիւն :
 Հ . Որկրամոլութեան գէմ :
 Պ . Բարեխառնութիւն, այսինքն՝ ուտելոյ և խմելոյ չափաւորութիւն :
 Հ . Բղջախոհութեան գէմ :
 Պ . Ողջախոհութիւն կամ յուժկալութիւն, զոր աղօթիւք պարտիմք ընդունել յԱստուծոյ :

- Հ. Վանի կերպ է Մշտթքն :
 Պ. Լրկու. Հրապարակական, և Մ.
 անձնական :
 Հ. Սրն է Հրապարակականն :
 Պ. Մյն է որ յեկեղեցւոյ մէջ՝
 բազմութեամբ՝ այլոց հետ լինի :
 Հ. Մանձնականն ո՞րն է :
 Պ. Մյն է զոր մէք 'ի մէջ խցի մեծակ
 կամ առանձին կատարեմք :
 Հ. Մշտթից գլխաւորն ո՞րն է :
 Պ. Տէրունական աղօթքն է, այսինքն՝
 « Հայր մերն » :
 Հ. Ի՞նչ պատճառաւ « Տէրունական »
 կոչի այն աղօթքն :
 Պ. Մյն պատճառաւ՝ որ 'ի Տեառնէ
 մերմէ Վրիստոսէ աւանդեցաւ :
 Հ. Վանի խնդրուածք կան այն աղօ
 թից մէջ :

Պ . Աօթի . որ է պատէս

Ս . Հայր մեր՝ որ յերկինս ես՝ սուրբ
 եղիցի անունն քո :

Բ . Աղեցեալ արքայութիւնն քո :

Գ . Աղեցին կամք քո՝ որպէս յերկինս , և յերկրի :

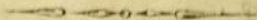
Դ . Օ Հայ մեր Հանապազորդ տիր
 մեզ պատր :

Ե . Թող մեզ զպարտիս մեր , որ
 պէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց :

Զ . Առ մի՛ տանիր զմեզ ՚ի փորձութիւնն :

Է . Առ փրկեա՛ զմեզ ՚ի չարէն :

Օ ի քո՛ է արքայութիւնն և զորութիւնն և փառք յախաւանս . ամէն :

ՅԱՆՆԻ ՍԵՆՆԻՍ

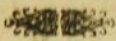
Ս. Արտիսի Շնորհալու

Բանք չափա

Գրված է Հայկական Տարիք

Վ.

Վ. քն առաջին ըղ. բեղ, տըղայ,
Հանե յխնասարն գերակայ,
Երբորդ ութեանդն մերձակայ,
Վ ինիս երիւք ստեղանքք նորա :

Եւ յբն անըսկիղբն ասէ զԿատուած ,
 Եւ եղ բնութիւն՝ ոչ արարած .
 Յերիս անձինրս բաժանած ,
 Ի մի բնութիւն միաւորած :

Ի .

Ի եւրն բնաւից ասէ անձառ ,
 Հասման մրտաց գոյ անհրնար .
 Օ Սրբւոյ ծրնունդն անեղաբար ,
 Օ Հոգւոյ բրդխումն անհատաբար :

Ի եւրն բանից , ասէ , չարաց ,
 Սանձեւի զլեզուդ վասն ընկերաց ,
 Ի բերանոյ քո հան ՚ի բաց .

Օ խօսա աղտեղիս նախատանաց ,
 Նաև 'ի բան բամբասանաց՝
 Վիբ պահապան քոյոց շքրթանց .
 Օ 'ի ապրեացիս դու 'ի մեղաց ,
 Լու յանաչառ դատաստանաց :

Պ .

Պ խմբն գանձէ քեզ բիւր բարի ,
 Վրեւով զխմաստս 'ի տախտակի .
 Օ նա արկ 'ի քոյդ պարանոցի ,
 Ըր պատուական է քան զոսկի :

Պ խմբն գրբովք Մտուածային ,
 Ըսուցանէ խրատել լեզուին .
 Բանք քո նորօք յարդարեացին ,

Վարժաբարդ նոցին հետևեացին ,
 Եւ մի՛ ընդդէմ կար հրամանին ,
 Եւ հնազանդեաց սրտուիրանին .
 Եւ ոտըք քո ոչ մտրորին ,
 'Ի ճշմարիտ ճանապարհին ,

Վ .

Վայն դաւանէ զերրորդութիւն ,
 Երեք անձինք , և մի բնութիւն .
 Ոչ միութեամբ 'ի խառնութիւն .
 Ոչ բաժանմամբ յօտարութիւն ,

Վայն դատողին երկնաւորի ,
 Խրատէ ըզքեզ սպասել յերկրի .
 Եւ 'ի մարմնոյ քո վախճանի ,

Հոգւոյդ կոչմանըն տէրունի .
 Ս'նալով լինել յանկարծակի ,
 'Նւման գողոյ 'ի գիշերի :

Ե .

Են երգէ միշտ յականջու քոյ ,
 Տալ ըզհամար սարտուցըն քոյ .
 Որպէս մանկունք ուսման գըրոյ ,
 Բզտախտակին համար տալոյ ,
 Կամ որք վեհից տընտեսք գործոյ ,
 Ը 'ի զհամար պահանջելոյ .
 Վանզի տընտես ես քո հոգւոյ .
 Եւ պարգևացն Ըստուածայնոյ :

Օ

( ) այն զուգակից սըմին ծանիր ,
 Որ միշտ ասէ՝ թէ զօրացիր .
 'Ի խոր քրնոյ մահու զարթիր ,
 Եւ 'ի յանձին քում զգաստացիր :
 Յանցաւորացրս մի՛ խաբիր ,
 Յանանց կենացըն մի՛ զըրկիր .
 Օարդարութիւն այժմ ըզգեցիր ,
 Եւ անդ փառօք պայծառացիր :

Ե .

Ին էապէս մեզ քարոզէ
 ՉՈր Ե՛ՆՆ՛, ուսեալ 'ի Մովսիսէ ,
 Թէ Լստուած էր 'ի սկըզբանէ ,
 Եւ ոչ եղեալ 'ի յումեքէ :

Բ.

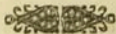
Բ՛թն ընդ Լ,ին հօր զուգական
 Օ, Որդի ասէ համաբնական .
 Ի Յովհաննէ ուսեալ զայս բան ,
 Որ որոտայ յԱ՛ւետարան :

Բ՛թն ընկերի քո պատահել
 Բարեաց իրաց ինչ յաջողել ,
 Խրատէ ըզքեզ մի՛ յաչաղել .
 Մի՛ մախանօք ըզքեզ այրել :
 Լ. յԼ թէ կամիս , ասէ , հանգչել ,
 Լ. Լ Ստուծոյ հաճոյ լինել ,
 Գու՛ գոհութիւն տուողին յաւել ,
 Լ. յնմ՝ որ գիտէ հաւասարել :

Թ.

Թոյն թարգմանէ մեզ տիրաբար
 Օ հոգւոյն բըղխումն անքըննաբար,
 Թէ ՚ի հօրէ է յատկաբար,
 Լնու յալըղւոյ անճառաբար:

Թոյն թագ, ասէ, արքունական
 կամ պետութիւն իշխանական
 Թէ ընկալցիս դու ըզմարդկան,
 Մի՛ համարիր քեզ սեպհական:
 Լա ըստ հարանց քոց, որ անցան,
 Կանիր ըղքեզ ծաղկի նրման.
 Եւ մի՛ լինիր ամբարտաւան,
 Լա քաղցր և հեզ խոնարհական:

Ժ.

յ էն ժուժկայլ լեր, ասէ, յուսումն
 Թէ և ապտակ առնուս յարբումն,
 Հայեաց յոսկին՝ որ ՚ի քրայումն,
 Օ ի ծեծելով առնու շմաքումն :

Ի.

Ինն իսկասէս, ասէ, բանին
 Ի յոլնչէ ստեղծեալ զերկին.
 Հաղորդ ընդ հօր է և հոգին,
 Արով եղեալքս ամէն լինին :

Լ.

Ի իւն լուր, ասէ, հօր քո խրատու.
 Լէր օրինաց մօր քո հըլու :
 Արդապետին հնազանդ կաց դու,
 Յորմէ շահիս բան խըրատու :

| Խնն լուեւ , վարդապետէ ,
 'Ի ցաւագին բարկութենէն ,
 Եւ յանհանգիստ սըբտնութենէ ,
 Հանգչել , ասէ , 'Ի չար ատէն :
 Բնկալ ըզտոյն և 'Ի Տեառնէն ,
 Յերանութեանց հեզոց բանէն ,
 'Նանի՛ր՝ Թէ մերձ է , որ դատէն ,
 Հատուցանել քեզ փոխարէն :

Խ .

Խէն խըրատէ ընդ սուրբ գլըոց
 Խաղալ , և մի՛ ընդ անսիտ տղայոց .
 Եւ ընդ բանից մեծ իմաստնոց ,
 Փոխան վիժմանցն ըզ չար յիշոց :

Օ.

Օ այն ծովուն պէտ, ասէ, զիմաստ,
 Որ ՚ի յերկնից իջեալ է աստ.
 Բայց ըզհոգւոյ քո զառագաստ,
 Օրծել մտօքբրդ լե՛ր պատրաստ :

Կ.

Կենըն կենաց զանցաւորէ,
 Կըրկին դըրամբք քաղաք ասէ,
 Բնդ մին մտեր մերկ յարգանդէ,
 Բնդ միւսն ելցես մերկ յաշխարհէ,
 Ըրդ զի՛նչ օգտիս դու ՚ի շահէ,
 Ի քաղաքիս այս վաճառէ,
 Յորժամ ՚իդրունսն կողոպտէ
 Սահն, որ կենաց թըշնամին է :

Հոյն հայեաց յոյժ, ասէ, բանիս,
 Եւ մի՛ դբաղիւր միշտ 'ի անտիս,
 Մի՛ յապաղէր դու 'ի չարիս,
 Եւ փոփոխեա՛ն փոյթ 'ի բարիս :
 Օ, 'ի յորժամ ո՛չ գիտես, կոչիս,
 Եւ ըստ գործոց քոց պահանջիս,
 Եւ թէ չունիս պատասխանիս,
 Յանկոյս խաւար բանդ արկանիս :

2.

Հայն ճայն տայ քեզ, մանուկ ուշիմ,
 Թէ ականջօք լուր ըրբանս իմ :
 Ուաման գրրոց լե՛ր մլտերիմ,
 Եւ բարձրանաս դու 'ի յերկին :

Պ:

Պատն ղեկ առնուլ քեզէն ճարտար
 Նաւել յոյս ծով տայ հրմտաբար .
 Ըսէ յուզել ալեացն յերկար՝
 Բնդդէմ կացցես հրդօրաբար :
 Սարեա՛ զհոգւոյդ նաւ անդադար
 Հոգւոյն թևովք առ ՚ի հանձար ,
 Օ ՚ի հասուսցես անդորրաբար
 Յանքոյթ տեղին խաղաղարար

Ն:

Նէն ճանաչել տայ ըզհանձար
 Բստ Մուսկաց բանին յարմար ,
 Արով խրատիս լինել արդար ,
 Եւ Մտուծոյ հաճոյարար :

Ա՛ն ճառագայթ առ 'ի սրտէդ ,
 Բնէ՛ , ծագեան լուսոյ հանգէտ ,
 Օբանա բարիս հե՛ղ 'ի լեզուէդ ,
 Օղորմութիւն 'ի ձեռանէդ ,
 Եւոյց Մ'քարչէն քեզ պարգեւէդ ,
 Մի՛ վատթարաց վատներ յանպէտ ,
 Ի՞նչ ո՛ր , վրձար տաս 'ի յանձնէդ ,
 Հորժամ՝ խնդրէ 'ի յառողէդ :

Ս .

Սննդն մերժեան՝ ասէ՛ , 'ի քէն
 Օսխաղա մեղաց՝ որ 'ի չարէն :

Յ .

Հին յիշէլ տայ զմանկու՛նս երկու
 Օշակերտեալս՝ Աանիւլիս :

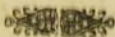
Թե սոցն սկէս , ասէ , մայքրիս ,
 Ի հրոյ մեղաց բընաւ շայրիս :

Ն .

Վա՛ն նայեաց տե՛ս , ասէ , զՀոսիսէփ
 Օ հրեշտակաց նըմանն ՚ի դէս .
 Պահեան և դու զքեզ անվերէս ,
 Հեղիպտու հոյն արատից անդէս :

Է .

Է այն շընորհաց , ասէ , սիրտդ ,
 Լէր իմաստնոցն հեանուդ .
 Առք առ իմաստնն փափագող ,
 Մինչև ՚ի մահ եղեն ճրգնուդ :

Շայն շատ, ասէ, ո՛վ ծերունիդ
 Հնացեալ ալեօք, կալ յաշխարհիդ.
 Ժամ է դառնալ այժմ ՚ի հոգիդ,
 Սինչ դեռ ՚ի ձեռս է քեզ բարիդ,

Ո.

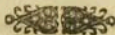
Ոյն ուսուսցէ քեզ դիւրութեամբ,
 Եւ աստ և անդ լի բարութեամբ,
 Սիրել զՍտուած ճշմարտութեամբ,
 Եւ զքո ընկերն ըստուգութեամբ,
 Սերժել ըզ չարն ատելութեամբ,
 Վերկել զբարին սիրելութեամբ.
 Պահել զհոգի քո սրբութեամբ
 Եւ անհրպարտ խոնարհութեամբ,

Չայն չար ասէ զագահութիւն,
 Օի շատ մեղաց է ծնելութիւն.
 Օի 'ի նմանէ է սպանութիւն.
 'Եւ է աւար և գերութիւն.
 Լնտի սկըսեալ է գողութիւն,
 Եւ անիրաւ գատողութիւն.
 'Ի յայնմանէ վաշխառութիւն
 Եւ ըզմիմեանս ատելութիւն :

Պ.

Պէն պատուիրէ պարկեշտ լինել,
 Մի զորովայն ըդ խըճողել,
 Մի ըզգինի բընաւ սիրել,
 Մի տարաժամ զբերանդ յածել :

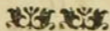
Պէն պատուիրէ կալ անբամբաս
 'Ի յայս չարեաց, յորում թէ կաս.
 Օ ի մի՛ հոգւոյդ առնես վընաս՝
 'Ի ձախակողմըն կալով դաս :
 Եւ մի՛ նախատ 'ի կեանքս յայս,
 Յորում զարժանն ումեք ոչ տաս :
 Տ'ուր զանցաւորդ՝ զոր ըստանաս,
 Եւ առ զանանցըն՝ յոր գընաս :

Տ :

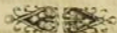
Ս էն ջանիւ հաս, ասէ, շնորհաց,
 Մի՛ ծոյլ կենար և դեգերած .
 Մի՛ սիրեր զքուն դանդաղանաց,
 Մի՛ արթնութիւն ըզբաղանաց :

Ուայն ուսիւ զքեզ ՚ի բարձունս
 Հանէ հոգւով ընդ իմաստունս .
 Իւէ զանձրն քո տաս ՚ի ճրգունս ,
 Եւրցես իմաստրս գերաբունս :

Ուայն ըռամիկ արանց հանուրց
 Ը նախանձել , խշատէ , վարուց .
 Եւ գինարբուաց երգոց սարուց
 Մի հաղորդել լկտի բարուց :
 Օ ի փոխանակ աստէն ծաղուց ,
 Կոծումն և լաց է անդ նոցունց
 Ինդ մեծատանն այնիկ դասուց ,
 Եւ փափագէր կաթիլ մի ջուրց :

Ո.

Սէն սիրող լեր, ասէ, ուսման,
 Յաւել ՚ի քեզ զվայթ և ըզջան,
 Այլ և զխորհուրդըս մաքրական,
 Որով հոգիքն զօրանան:

Ս:

Ս եւն վարք, ասէ, պիղծ անառակ
 Տեառն կամացն է հակառակ.
 Եւ որ ՚ի յայս սէր է համակ,
 Եւ Կստուծոյ սիրոյն դիմակ:
 Ըրդ մի՛ ըմբեր խիստ ախորժակ
 Օանցաւորիս սիրոյ բաժակ.
 Այլ փոփոխեա՛ զմըրրատեսակ
 Յանապական սէրն յրստակ:

Տիւն տայ ասել բան ծայրագոյն
 Սարն Քանին իմանալոյն,
 Տեառն փառաց խոնարհելոյն,
 Սինչև խաչի համբերելոյն :

Տիւն տերանց և լշխանաց
 Խրատ ընծայէ իմաստութեանց,
 Թէ մի՛ սիրէք ժողովել գանձ,
 Լ՛յլ ըզժողով բարի արանց :
 Բզմրտերիմսրն տէրութեանց,
 Լ՛ւ զհետևողսրն քաջութեանց,
 Սրք վասն մեր ՚ի մահ անձանց,
 Կամաւ դիմեն որպէս ՚ի գանձ :

Բէն տառ չէ բանի սկըսուած ,
 Այլ ակամայ բըռնաղբօսած ,
 Բայց դու զականջդ առ ընթերցուած ,
 Ի՞նչ զի՛նչ խօսի՛ ըզմըտան ած :
 Սիրեա՛ բոլոր սըբաիւ զՄստուած ,
 Եւ օրինաց նորա խնամ ած ,
 Օհոգիդ պահէս՝ յախտից մաքրած ,
 Եւ ՚ի մեղաց միշտ լըւացած :

Յ.

Յոյն ցընծութիւն մեզ քարողէ ,
 Օ միշտ կենդանւոյն յարութենէ ,
 Եւ զյարութիւն մեր հաստատէ ,
 Նըմին նըման՝ յորժամ գայցէ :

Յոյն ցուցանէ միւս բան խրրատ ,
 Որ ՚ի չարեաց առնէ ազատ ,
 Որ ՚ի նախանձիր բռնաւ ընդ մարդ ,
 Եւ մի՛ նենգեր զընկեր քո գաղտ ,
 Օր Վստուծոյ ծածկեալն է յայտ ,
 Եւ հատուսցէ փոխան քեզ դատ ,
 Կամ ՚ի յաստի կեանքս անընդհատ ,
 Կամ ՚ի վերջին օրն հաստատ :

Ի .

Իւնն յօդական միայն է տառ ,
 Եւ յոյս զոր յօդէ՝ քեզ խրրատ առ .
 Յորժամ մեղաց դառնն պատառ
 Վեզ երևի քաղցր և դիւրառ ,
 Եւ իս բան զուտել նորա ՚ի սպառ .
 Յիշեա՛ զամօթն և ըզպատկառ .
 Եւ շիջանի բոցն որ ՚ի վառ ,
 Եւ զգօնանայ միտքըդ յամառ :

Փ.

Փիւրըն փառաց է քեզ քարոզ ,
 Այս խրատական բանից տալոյս ,
 Ում թէ սըրտիւ լինիս 'ի յոյզ ,
 Եւ տաս աճել իբրև ըզբոյս :
 Օ հոգիդ մաքուր պահէ և լոյս
 'Ի յաշխարհիս խաւարելոյս ,
 Եւ հանդերձեալ կենաց տայ յոյս ,
 Պըսակ առնուլ քեզ ընդ հաճոյս :

Վ.

Վէն Վրիստոսի՝ ձեռնն իւրով
 Օ մեզ յորդորէ խաչակցելով ,
 Օ ի և փառաց նորա յուսով
 Հաղորդ լիցուք մաքրեալ հոգւով :

ՄԱՂԹԱՆՔ

Յատաղ քան զդաստուծին,

Միշտ էդ ինքնաբուն , ինքնաղօր
Բստուած ,

Դու Տէր՝ Տընօրէն՝ Հայր հանուրց
ազանց .

Կաթեա՛ կաթիլ մի յանդ մերոց
մըտաց

Դ քոց յանըսպառ յերկնաճիր շնոր-
հաց :

Որով զարգացեալ 'ի հրահանգս
ուսմանց ,

Մատուցուք քեզ , Տէր , պաշտօն
գետնամած :

Գ Ո Ն ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Յե ա գաստու թեան :

Փանք քեզ , Քարձըրեալ Կտուած
երկնաւոր ,

Քե՛ մեր հրճուին միտք , քե՛ մեր
սիրտ բոլոր .

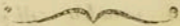
Կու միայն Հաստիչ մըշտըն ջե՛նա
ւոր ,

Չիք մեր այլ Կտուած , դու միայն
հրճոր :

Ի զքեզ ո՞ ետես . . . այլ մեք ճա
նաչեմք ,

Օ՛ի ՚ի քէն եղաք , քե՛ կեամք ,
քե շնչեմք .

Մանց Մարտիտ խնամոց ոչինչ եմք,
Պահեալ ըզմեզ, Տէր, ըզսոյն աղա-
կեմք:

Սեծ ես դու, Տէր, մեծ են քո
խառք, Մտուած հրգօր,

(Օրհնեալ. գովեալ յերկինս 'ի վեր'
յերկիր 'ի ստոր.

Սուրբ՝ սուրբ՝ սուրբ՝ Տէր, հրա-
շածայնեալ յերգ հոգևոր,

Լից Լակիտ յից օրհնիս հանապա-
զօր:

Ոչինչ եմք մեք ոչինչ զօրեմք քո
առաջի

Կալ, և օրհնեիրգ ճայնից յօդել ըստ
պատշաճի.

Ի իւթականիս տընեղծ յարկաւ ծան
ըիմք յերկրի,

Ի ին ոչ կ'իցցէ մեզ զօրավիգ քո
հովանի,

Բամեալքս աստէն վերուղերձեմք
արդ անմուաց

Վեզ փառք, պատիւ, և գոհութիւն
բազկատարած,

Մենակալ ամենազօր հաստիչ Մս
ուած,

Մեք սպիկարք քոյոյ ձեռին եմք ըս
տեղծուած,

Յայտնի՛ ուսաք, զի քե շարժիմք,
քե՛ եմք, քե՛ կեամք,

Ի քէն ունիմք՝ զոր ինչ ունիմք, սո
քեզ կարդամք.

Ի մեր վերայ եղիցի միշտ քաղցր քո
խընամք,

ՄՃԵԼ Ի շնորհս, առնել՝ ընդ որ հա-
 ճի քո կամք:

ՏԵՍ, ՏԵՐ՝ գրթա՛, կեցո՛ր զմեր Ս ԵՏ
 Բարերարս:

Ս արձ տուր նոցա ատ և յերկնից
 անձառ Ի փառս:

